

CO NAM ZOSTAŁO Z DOCIEKAŃ NAUKOWYCH I ŻYCIA PROFESORA STANISŁAWA KASZNICY?

DOI: 10.5281/zenodo.8111058

Ofiarowując tę monografię pamięci Profesora Stanisława Kasznicy, grono prawników administratywistów i naukowców, kontynuatorów badań Profesora, pragnie uczcić jubileusz wydania jednego z podstawowych i wciąż aktualnych podręczników do prawa administracyjnego Jego autorstwa. Podręcznik ten, jakże dzisiaj ceniony, to jednak w ustroju Polski Ludowej był piętnowany i wyszydzany, tak jak i cały dorobek Profesora. Stosunek ówczesnych naukowców do dzieł Stanisława Kasznicy obrazuje postawa prof. Maurycego Jaroszyńskiego nad koncepcją marksistowskiego podręcznika do prawa administracyjnego. Wyraził on wówczas rozczarowanie, że jedynymi podręcznikami wydanymi do 1950 r. w Polsce¹ były prace Stanisława Kasznicy² i Jerzego Stefana Langroda³. Jednocześnie podkreślił on, że szczególnie pierwszy z wymienionych podręczników odegrał rolę ujemną. Podkreślając szkodliwość podręcznika Stanisława Kasznicy, prof. Maurycy Jaroszyński ubolewał nad tym, że „w braku innych podręczników szeroko korzystali zeń studenci”⁴. Ten wyrok wydany na Stanisława Kasznicę przez koryfeusza marksistowskich porządków w polskiej nauce prawa administracyjnego wymazał praktycznie dorobek Profesora Kasznicy z obiegu naukowego na prawie pół wieku, a Jego samego objęto akademicką anatamą. Obecnie trudno jednak o lepszą rekomendację i uzasadnienie dla podjęcia badań poświęconych Profesorowi Stanisławowi Kasznicy.

Stanisław Kasznica był postacią nietuzinkową. Choć nie był on może najbardziej płodnym autorem, to jednocześnie Jego publikacje uwidaczniają takie cechy charakteru Profesora jak: surowość (prostota), przenikliwość oraz służebność (dostępność). Jego naj-

1 To stwierdzenie nie jest do końca ściśle, gdyż tuż po II wojnie światowej wydane zostały jeszcze inne podręczniki prawa administracyjnego, np. A. Peretiatkowicza, *Podstawowe pojęcia prawa administracyjnego*, Poznań 1946, czy W. Reissa, *Prawo administracyjne w zarysie. Cz. I Nauka administracji*, Toruń 1946. Widocznie jednak podręczniki S. Kasznicy i J.S. Langroda, prezentując najwyższą jakość naukową, były również w najwyższym stopniu ideologicznie niesłuszne, zasługując na szczerze marksistowskie potępienie.

2 S. Kasznica, *Polskie prawo administracyjne. Pojęcia i instytucje zasadnicze*, Poznań 1947.

3 J.S. Langrod, *Instytucje prawa administracyjnego. Zarys części ogólnej*, t. 1, Kraków 1947.

4 *O marksistowski podręcznik polskiego prawa administracyjnego (dyskusja w Komitecie Nauk Prawnych PAN nad podręcznikiem prawa administracyjnego pod redakcją prof. M. Jaroszyńskiego)*, „Państwo i Prawo” 1953, nr 5-6, s. 759.

ważniejszym dziełem jest wspomniany „szkodliwy” podręcznik. Stanowi on najlepsze podsumowanie doktryny i prawa administracyjnego II RP. Okoliczności powstania tego dzieła są też szczególne. Zostało ono bowiem przygotowane i opublikowane w trakcie okupacji niemieckiej w 1943 r. (z fałszywą datą wydania oznaczoną jako 1938 r.). Podręcznik powstał za namową syna Profesora Stanisława Kasznicy – Stanisława Kasznicy „Wąsowskiego”⁵, ostatniego dowódcy Narodowych Sił Zbrojnych. Podręcznik ten miał służyć edukacji prowadzonej w ramach Organizacji Cywilnej Narodu, czyli struktury cywilnej NSZ⁶. Należy podziwiać to, że w tak trudnych warunkach okupacyjnych, po przymusowym wysiedleniu i tułaczce wojennej, bez dostępu do biblioteki, mógł powstać tak znakomity podręcznik akademicki. Przy okazji pisania tego podręcznika ujawniły się najlepsze cechy osobowości Profesora Stanisława Kasznicy – chęć służenia prawdzie, poświęcenie dla innych i wiara w sensowność kształcenia młodzieży, która kiedyś odbuduje wolną Polskę.

Podręcznik Profesora Kasznicy zasługuje jednak na najwyższe uznanie nie tylko z uwagi na kontekst jego powstania i szlachetne intencje twórcy. Uznanie dla tego podręcznika bierze się z jego jakości, przystępności oraz umiejętności przedstawienia prawa administracyjnego wolnego państwa opartego na republikańskiej formie rządów (według nowomowy prof. Maurycego Jaroszyńskiego – „państwa burżuazyjnego”). Profesor Stanisław Kasznica zgodnie z tytułem podręcznika przedstawił w nim pojęcia i instytucje zasadnicze prawa administracyjnego. Podręcznik ten formułuje zatem teoretyczne założenia tej gałęzi prawa. W II RP powstawały podręczniki do prawa administracyjnego, które hołdowały zgoła odmiennemu podejściu, koncentrując się na dogmatycznym przeglądzie ustawodawstwa administracyjnoprawnego⁷. Na tym tle podręcznik Stanisława Kasznicy wyróżnia się jako uniwersalny, a przez to inspirujący nawet obecnie.

5 Stanisław Kasznica „Wąsowski” (1908–1948) był synem Profesora Stanisława Kasznicy i ostatnim dowódcą NSZ. Szerzej M. Szczesiak-Ślusarek, *Ostatni komendant Narodowych Sił Zbrojnych Stanisław Józef Kasznica (1908–1948)*, [w:] R. Sierchuła (red.), *Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów*, Warszawa 2010, s. 223–237. Wspomniawszy syna Profesora Stanisława Kasznicy – Stanisława Kasznicy „Wąsowskiego” nie sposób nie wspomnieć, że z jego losem spłoty się ścieżki osób ważnych dla rozwoju prawa administracyjnego i administracji publicznej w Polsce. Otóż adiutantem Stanisława Kasznicy „Wąsowskiego” był Jerzy Regulski, późniejszy profesor na UW i współtwórca regulacji reaktywujących samorząd terytorialny w Polsce – Z.K. Wójcik, *Jerzy Regulski (1924–2015) – między „starym światem” a III Rzeczpospolitą*, „Finanse Komunalne” 2019, nr 1-2, s. 87. Natomiast zbrońcą w procesie politycznym Stanisława Kasznicy był Józef Litwin, profesor na UE i wybitny znawca problematyki aktów stanu cywilnego: *Sylwetka Prof. Józefa Litwina*, <https://metryka.info/pl/sylwetka-prof-jozefa-litwina/> [dostęp: 11.08.2023].

6 Podajemy za wystąpieniem dra Rafała Sierchuły w trakcie konferencji pt. „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce – Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa”, która odbyła się 23 lutego 2023 r. w Poznaniu.

7 Zob. B. Wasiułyński, K.W. Kumaniecki, J. Panejko, *Polskie prawo administracyjne w zarysie*, Warszawa 1937; czy K.W. Kumaniecki, J. Langrod, S. Wachholz, *Zarys ustroju, postępowania i prawa administracyjnego w Polsce*, Warszawa 1939.

Stanisław Kasznica w swoich poglądach na organizację administracji publicznej i prawo administracyjne stał w opozycji do narzuconych po 1945 r. nowych zasad ustrojowych w postaci jedności władzy państwowej czy centralizmu demokratycznego. Odrzucał on omnipotencję państwa, uznając podmiotowość korporacji publicznoprawnych. Wskazywał, że administracją publiczną jest cała administracja, wykonywana przez państwo i przez związki publicznoprawne, zaś cechą wyróżniającą administrację publiczną jest posiadanie przez nią władztwa administracyjnego⁸. Jednocześnie odrzucając marksistowską koncepcję prawa, uznawał, że prawo, a szczególnie prawo administracyjne ma przede wszystkim służyć ochronie obywateli, co powoduje, że jest ono dla administracji środkiem, który wytycza granice jej działania, wskazuje jak daleko wolno jej posunąć się, wedrzeć się w sferę życia jednostek, krępować je czy narzucić im coś⁹. Powodowało to, że administracja publiczna musiała być poddana rozwiniętemu systemowi kontroli, z kluczową rolą sądów administracyjnych. W Jego poglądach na rolę sądów administracyjnych pobrzmiewają echa zapatrywań innego wielkiego polskiego prawnika Władysława Leopolda Jaworskiego¹⁰.

Studiując prace Stanisława Kasznicy widać wyraźnie, że zachęca on do ujmowania administracji publicznej jako żywego organizmu podlegającego ciągłym przemianom. Jednocześnie prawo administracyjne odzwierciedla złożoność przedmiotu regulacji, co przejawia się w złożonym systemie źródeł prawa i jego interpretacji. Wobec braku części ogólnej poszczególne regulacje materialnoprawne wykazują dużą dozę autonomizacji, co odbija się na jednorodności instytucji prawa administracyjnego. Znajdziemy u Stanisława Kasznicy głęboką krytykę tego skomplikowanego i nieprzemyślanego zestawu (bo systemem on nie jest) źródeł prawa administracyjnego. Jednocześnie Stanisław Kasznica zachęcał do głębszego spojrzenia na klasyczne instytucje prawa administracyjnego, np. stosunek administracyjnoprawny, akt administracyjny i jego rodzaje, kary administracyjne i różne instrumenty kontroli administracji publicznej. Profesor Kasznica przedstawiał podstawowe pojęcia, takie jak: rozróżnienie centralizacji od decentralizacji władzy, podmioty samorządu na przykładach korporacji i ich podziału czy też zakłady i przedsiębiorstwa użyteczności publicznej oraz nadzór nad samorządem jako korporacją prawa publicznego. W swoich rozważaniach nad istotą samorządu Stanisław Kasznica często wskazywał na istotę gwarancji samodzielności jednostek samorządu terytorialnego i granic nadzoru nad nim.

Co najistotniejsze Stanisław Kasznica w swych analizach starał się nie polemizować z postrzeganiem przez innych omawianej materii, jednakże skrupulatnie przedstawiał wyłącznie to, do czego sam doszedł albo co uważał za najtrafniejsze. Jego zaś wiedza i doświadczenie były imponujące. Zajmował rozliczne stanowiska w administracji państwowej na stanowiskach Urzędnika Konceptowego Namiestnictwa czy też Szefa Sekcji (dyrektora) Departamentu Administracyjnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

8 S. Kasznica, *Polskie prawo administracyjne...*, s. 8.

9 Tamże, s. 10.

10 W.L. Jaworski, *Nauka prawa administracyjnego. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1924, s. 65-66.

Podręcznik Stanisława Kasznicy przekonuje, że nie zawsze musimy od nowa wymyślać instytucje prawa administracyjnego, ale można skorzystać z wypracowanych przed laty – dotyczy to np. koncepcji rzeczy publicznych, zakładu publicznego czy przedsiębiorstwa publicznego. Przekonują o tym prace zebrane w naszej monografii.

Prezentowana monografia jest kolejnym efektem projektu badawczego prowadzonego wspólnie przez pracowników Zakładu Prawa Administracyjnego INP PAN oraz Zakładu Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji WPiA UAM. Pierwszym etapem badań była konferencja naukowa pt. „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce – Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa”, która odbyła się 23 lutego 2023 r. w Poznaniu¹¹ i spotkała się ze znakomitym odbiorem uczestników¹². Kolejnym elementem projektu jest powstanie strony internetowej i repozytorium prac Profesora Stanisława Kasznicy¹³ w celu rozpowszechnienia Jego dorobku naukowego wśród młodych pokoleń prawników i administratywistów. Stanowi to kontynuację działalności wydawniczej i naukowej INP PAN w odniesieniu do prawniczej informacji naukowej, czego najlepszym efektem jest Polska Bibliografia Prawnicza. Naszym zamierzeniem jest, aby ułatwić wszystkim zainteresowanym samodzielne badania nad dorobkiem Profesora Stanisława Kasznicy. Wierzymy, że w dalszym ciągu może On być inspiracją dla badań nie tylko przedstawicieli nauki prawa. Prezentowana książka jest również wyrazem stałych badań prowadzonych przez pracowników Zakładu Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji WPiA UAM poświęconych dziedzictwu poznańskiej szkoły prawa administracyjnego, które zostały zainaugurowane konferencją i publikacją poświęconą Profesorowi Marianowi Zimmermannowi¹⁴. Profesor Stanisław Kasznica był jednym z tych kierowników Katedry Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego, który profilował ten ośrodek pod względem przedmiotów badawczych. Poczynił niezwykle istotne badania nad samorządem terytorialnym jak i prawnymi formami działania administracji publicznej. Do chwili obecnej poznańska szkoła prawa administracyjnego słynie z prowadzonych badań w tym zakresie¹⁵.

11 Program konferencji i galeria dostępne na <https://inp.pan.pl/konferencje-naukowe/rozwoj-jurysdykcji-administracyjnej-w-polsce-profesor-stanislaw-kasznic-a-wspolczesna-nauka-prawa/> [dostęp: 3.07.2023].

12 M. Kubanek, *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce. Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa”, Poznań, 23 lutego 2023 r.*, „Studia Prawa Publicznego” 2023, t. 42, nr 2, s. 225-229, <https://doi.org/10.14746/spp.2023.2.42.12>; J. Suprenat, *Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce. Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa*, „Biuletyn Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii UW” 2023, nr 2(27), s. 1-3 oraz K. Bieńkowski, *Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce – Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa” Poznań, 23 lutego 2023 roku*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2023, t. 85, nr 2, s. 269-270.

13 Dostępne pod adresem: <https://inp.pan.pl/stanislaw-kasznic/> [dostęp: 29.06.2023].

14 L. Staniszevska, M. Szewczyk, J. Zimmermann (red.), *Mysł Mariana Zimmermanna a współczesne prawo administracyjne*, Warszawa 2020.

15 Zob. E. Szewczyk, M. Szewczyk, *Generalny akt administracyjny. Między indywidualnym aktem administracyjnym a aktem normatywnym*. Warszawa 2014; K. Ziemiński, *Indywidualny akt administracyjny jako forma prawna działania administracji*, Poznań 2005.

Zawartość monografii obejmuje pełne spektrum prawa administracyjnego i oddaje z kolei wszechstronność zainteresowań naukowych Profesora Stanisława Kasznicy. Kończąc rozważania nad osobą Profesora Kasznicy, wskazać można, że zdajemy sobie sprawę, że opis ten nie spełniłby surowych standardów Profesora, bowiem unikał on komplementów, każdą ze swych aktywności traktował jako służbę społeczną i misję, unikając pochwał i żyjąc wyjątkowo skromnie. Uznaliśmy jednak, że pasmo cierpień, jakie dotknęło Profesora w Jego życiu, a także krzywdy wyrządzone mu przez podmioty szeroko rozumianej administracji wymagają przedstawienia Jego postaci z należytą mu czcią, tak aby pamięć o Nim została zachowana na długie lata. Ufamy, że czytelnicy będą odnosili się do osoby Profesora z należytym mu szacunkiem ze względu na Jego osiągnięcia i ponadczasowy wymiar Jego badań, rzec można prowadzonych w czasach dla niego apokaliptycznych. Jedynie żałować nam przyszło, że nie było dane autorom tej monografii współpracować z Panem Profesorem.

Książka podzielona jest na siedem części. Zostały one poprzedzone wstępem, który przedstawia założenia projektu badawczego oraz uzasadnienie dla podjęcia badań, których wyniki tutaj prezentujemy. Książka wzbogacona jest o bibliografię prac Profesora Stanisława Kasznicy, ułożoną przez Jego córkę Eleonorę Kasznicę. Niestety, nie wszystkie z wymienionych tam pozycji są obecnie dostępne, a przynajmniej nam nie udało się do nich dotrzeć, korzystając z publicznie dostępnych zasobów bibliotecznych i archiwalnych.

Pierwsza część książki ma charakter wspomnieniowo-biograficzny. Zawiera dwa wspomnienia o Profesorze Stanisławie Kasznicy pióra ucznia – prof. Zbigniewa Janowicza oraz współpracownika prof. Mariana Zimmermanna. Pokazują one nie tylko dokonania i znaczenie dla rozwoju nauki oraz Uniwersytetu Poznańskiego Profesora Stanisława Kasznicy, ale również zawierają bardzo ciekawy obraz Jego osobowości. Opracowania stanowią hołd oddany przez uczniów swojemu Mistrzowi oraz wyraz admiracji ze strony współpracowników. Z perspektywy trudnych życiowych losów Profesora Stanisława Kasznicy są one niezbędne dla ukazania Jego cech osobowości, zaangażowania w pracę, jak i w sprawy życiowe swoich studentów, przyjaciół i młodszych kolegów.

Następna część prezentuje Stanisława Kasznicę jako człowieka wielu talentów i aktywności. Był on bowiem nie tylko akademikiem, ale i urzędnikiem, politykiem, a przede wszystkim wychowawcą. Jego zaangażowanie w życie społeczne wynikało z Jego głębokiej wiary, której praca naukowa oraz służba publiczna stanowiły najlepsze świadectwo. Co równie istotne, cechowała go prawie niespotykana obecnie integralność i niezłomność głoszonych poglądów oraz czynów. Przekonują o tym znakomicie rozdziały przygotowane przez najlepszych badaczy życia i dokonań Profesora Stanisława Kasznicy. Dla wszystkich zainteresowanych Jego biografią obowiązkową lekturą powinien być obszerny rozdział poświęcony Jego życiu i dokonaniom. W kolejnym rozdziale pokazano, że pomimo wykluczenia z oficjalnego obiegu akademickiego dorobek Profesora Stanisława Kasznicy przetrwał w pamięci przedstawicieli krakowskiej szkoły prawa administracyjnego. W następnym rozdziale przedstawiono poglądy na temat duchowości w ujęciu Profesora Stanisława

Kasznicy. Oprócz prac prawniczych publikował on również bardzo dojrzałe rozważania religijne i dlatego warto pokazać ten rys Jego osobowości. Część tę kończą uniwersalne rozważania na temat pokory w pracy naukowej. W każdej podjętej roli wykazywał się charakterystycznymi dla siebie rzetelnością i rygiorem intelektualnym. Jako wykładowca był wzorem precyzji wypowiedzi połączonej z prostotą przekazywanych informacji w zrozumiałym sposobie nawet dla osób bez prawniczego przygotowania. Jego wykłady z prawa samorządu terytorialnego były wzorcowym przykładem wykładu akademickiego i cieszyły się ogromnym powodzeniem wśród studentów. Profesor ukazywał zagadnienia teoretyczne w praktycznych aspektach stosowania prawa, co znacznie ułatwiało zrozumienie tematu. Czytając manuskrypt tych wykładów, istnieje nieodparte wrażenie, że Profesor tak budował zdania, że nie było w nich jakichkolwiek zbędnych słów. Tę precyzję wypowiedzi i dążenie do maksymalnej zwięzłości oraz jasności wyводу dostrzec można było również w podręczniku do prawa administracyjnego. Pewnie dlatego Profesor pisał tak niewiele, a jednak niosło to tak ogromną wartość. Pracowitość, rzetelność i wnikliwość badawcza Profesora pozwoliły na istnienie Katedry Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego na Uniwersytecie Poznańskim, a Jego badania dały podwaliny profilu badawczego Katedry na kolejne wiele następnych lat.

Jako nauczyciel Profesor Stanisław Kasznica najwięcej wymagał od siebie, chociaż rzetelności i wnikliwości wymagał też od innych, zwłaszcza nauczanych studentów i współpracowników. Rozpalał w młodzieży zapał do podejmowania ważkich dla odradzającej się Polski zagadnień ustrojowych i społecznych. Ukazywał, że akademickie dyskursy mają znaczenie wówczas gdy służą praktyce, sam zatem działał aktywnie jako rzeczoznawca w sprawie „statutu autonomicznego” dla Małopolski Wschodniej, a także senator w kadencji 1922–1927.

Fakt, że tak szybko Profesor został oddelegowany na przymusową emeryturę – niewątpliwie było niepożądaniem dla studentów i doktorantów. Profesor jednak, póki zdrowie mu pozwalało, zapraszał do swojego zawsze otwartego domu w Krosinku koło Poznania studentów, doktorantów i współpracowników, prowadząc z nimi wielogodzinne rozmowy na temat obowiązującego prawa, przyszłych jego zmian, ale także spraw społecznych i religijnych. Gorycz przymusowego wydalenia z uczelni popchnęła Profesora do dokończenia traktatu filozoficznego „O władzy”.

Przykład życia Stanisława Kasznicy może być w każdym względzie bardzo inspirujący dla współczesnych akademików, młodzieży akademickiej, a także piastunów rozmaitych funkcji akademickich.

W trzeciej części znajdują się artykuły poświęcone instytucjom ogólnym prawa administracyjnego. Rozpoczyna ją rozdział poświęcony pojęciu prawa administracyjnego. Stanowi on punkt wyjścia do dalszych rozważań definiując przedmiot zainteresowań naukowych Profesora Stanisława Kasznicy. Następny rozdział dotyczy prawnemu prawnemu charakterowi charakteru stosunku administracyjnoprawnego. Wydaje się, że polska administratywistyka utraciła w dużym stopniu z pola widzenia właśnie ów charakter

prawny, skupiając się na pozornej nierównorzędności podmiotów tego stosunku. Kolejny rozdział omawia pojęcie jednej ze stron, tj. organu administracji publicznej. Następny rozdział przedstawia zagadnienie instytucjonalizacji wartości w świetle dorobku Stanisława Kasznicy. W kolejnym rozdziale analizie poddane zostało kluczowe dla jurysdykcji administracyjnej pojęcie władztwa w polskim prawie administracyjnym. Na tym polu dorobek Stanisława Kasznicy wydaje się szczególnie interesujący, a jego współczesna reinterpretacja przynosi bardzo ciekawe wyniki. Szczegółność prawa administracyjnego ukazując rozważania o następstwie prawnym. Zagadnienie to w ostatnim czasie znów nabrało aktualności orzeczniczej – tym bardziej zasadne jest ukazanie go w szerszym historycznym i teoretycznym ujęciu. Konsekwentne rozdziały podejmują zagadnienie rzeczy publicznych. Choć klasyczne to pojęcie, to wydaje się zapomniane i pozostające na uboczu rozważań doktryny prawa administracyjnego. Lukę tę wypełniają rozważania o relacji między prawniczym pojęciem rzeczy publicznych a prawnym pojęciem rzeczy oraz zastosowaniu koncepcji rzeczy wspólnych do usługi wodnej. Część trzecią zamyka rozdział o ingerencji w prawo własności w kontekście jej stopniowości.

Część czwarta zawiera studia nad aktem administracyjnym i sankcjami administracyjnoprawnymi. Są to kluczowe dla tożsamości prawa administracyjnego instytucje i prezentowane tu rozdziały dobrze to ukazują. Pierwsze dwa rozdziały w tej części analizują pojęcie aktu administracyjnego. Wpierw ukazana została koncepcja aktu w ujęciu ewolucyjnym. Następnie analizie poddano dodatkowe elementy decyzji administracyjnych (warunek i zlecenie). Kolejne dwa rozdziały dotyczą sankcji administracyjnych. Na początku omówione zostały kary administracyjne jako podstawowy instrument realizacji odpowiedzialności administracyjnoprawnej.

Piąta część książki to analiza organizacji administracji publicznej. Profesor Stanisław Kasznica jako praktyk i badacz administracji publicznej poświęcał wiele rozważań. organizacji administracji publicznej. Jego myśl jest kontynuowana i rozwijana w świetle współcześnie formułowanych kryteriów dobrej administracji. Stanowi ona także inspirację do badań nad budową aparatu administracji publicznej i wskazań prakseologicznych dla organizacji i funkcjonowania administracji publicznej. Elementem osiągnięcia sprawności działania są wewnątrzadministracyjne mechanizmy weryfikacji poprawności rozstrzygnięć administracyjnych. Szczególny w tym względzie wydaje się niedewolutywny środek prawny w postaci remonstracji. W prezentowanym w książce rozdziale jest analizowany jako środek uproszczenia procedury administracyjnej. Rozważania Stanisława Kasznicy są inspirujące dla badań nad zdecentralizowanymi formami administracji publicznej w postaci zakładów i przedsiębiorstw publicznych. Rozwija je rozdział poświęcony zakładom administracyjnym, ich jurysdykcji oraz kontroli wydawanych aktów zakładowych. Dopelnieniem tych badań są rozważania nad naturą przedsiębiorstwa energetycznego. Prowadzą one do niezwykle interesujących wniosków w zakresie istnienia hybryd prawnych we współczesnym prawie administracyjnym, co niekoniecznie należy uznać za zjawisko pożądane lub uzasadnione. Część tę wieńczy rozdział dotyczące

regulacji i tożsamości służby publicznej, Choć wnioski niekoniecznie są optymistyczne, to mogą jednocześnie stanowić inspirację do bardziej aktywnej walki o publiczny wymiar służby publicznej, wycofanie się z abdykacji prawa administracyjnego w zakresie jej regulacji. W kolejnej części poruszona została problematyka samorządu terytorialnego i narodowego. Zagadnienie samorządności stanowiło jeden z głównych nurtów badawczych Profesora Stanisława Kasznicy. O aktualności Jego myśli świadczą rozdziały poświęcone aktualności i perspektywiczności wyodrębniania zadań własnych gminy, a także reinterpretacji problematyki mniejszości w świetle modnych obecnie koncepcji.

Siódma i ostatnia część książki poświęcona jest zagadnieniom kontroli i odpowiedzialności administracji publicznej. Otwierają ją rozważania dotyczące kontroli zewnętrznej i rozliczalności organów administracji publicznej. Jakkolwiek omawianie kontroli zewnętrznej może wydawać się zajęciem mało oryginalnym, to w kontekście koncepcji rozliczalności nabiera ono zupełnie nowego znaczenia. Z kontrolą nieodwołanie łączy się zagadnienie odpowiedzialności odszkodowawczej władz publicznych. Poświęcone są temu dwa rozdziały, z których pierwszy przedstawia ogólne założenia tego reżimu odpowiedzialności, a drugi prezentuje jej wybraną postać odnoszącą się do wyłączenia. Finalny rozdział prezentuje myśl Profesora Stanisława Kasznicy w zakresie ustroju, kompetencji i zadań sądownictwa administracyjnego, a także odnosi ją do współczesnych poglądów i regulacji sądownictwa administracyjnego

Książkę uzupełnia aneks zawierający wybór publikacji i dokumentów związanych z Profesorem Stanisławem Kasznicą. Otwiera go smutne świadectwo epoki w postaci recenzji podręcznika Stanisława Kasznicy pióra Wacława Morawskiego. Pokazuje ono marksistowskie podejście do nauki prawa administracyjnego, które przekłada się na dyskredytujące uwagi pod adresem Stanisława Kasznicy i Jego podręcznika. Warto pamiętać, że w okresie tzw. Polski Ludowej takie publikacje – donosy tropiące odstępstwa ideologiczne od jedynie słusznej zadekretowanej prawdy ustroju i mądrości etapu – prowadziły do daleko idących konsekwencji dla niesłusznych ideologicznie naukowców. Jednocześnie nawet w tamtym czasie stać było niektórych na odwagę, czego wyrazem jest adres Rady Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego sprzeciwiającej się „zesłaniu” na emeryturę Profesora Stanisława Kasznicy i podkreślający Jego zasługi i znaczenie dla funkcjonowania Wydziału¹⁶. Szczególną wartość przedstawiają dwie mowy pogrzebowe prof. Zbigniewa Janowicza i prof. Mariana Zimmermanna, w których zawarli oni swoją admirację i przywiązanie do Profesora Stanisława Kasznicy.

Przedstawiana publikacja oraz poprzedzająca ją konferencja stanowią wyraz stałych badań prowadzonych w Zakładzie Prawa Administracyjnego Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz Zakładzie Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Są

16 Autorem tego adresu, co warte przypomnienia z uwagi na to, że taka odwaga bywała w tamtym czasie dobrem wybitnie deficytowym, za które można było zapłacić wysoką cenę, jest prof. Marian Zimmermann.

one widocznym dowodem na to, że dociekania naukowe i życie Profesora Stanisława Kasznicy stanowią inspirację dla nowych pokoleń akademików.

Składamy serdeczne podziękowania autorom naszej publikacji za trud, który włożyli w przygotowanie artykułów oraz wszystkim uczestnikom naszej konferencji za owocne i interesujące dyskusje, których wynikiem jest prezentowane opracowanie. Mamy nadzieję, że nasz projekt badawczy, którego efektem jest ta książka, a także przygotowane repozytorium prac i strona internetowa poświęcona Profesorowi Stanisławowi Kasznicy pozwolą w pełni przywrócić Jego dorobek do obiegu naukowego, a przede wszystkim będą stanowiły intelektualny bodziec do dalszego rozwoju prawa administracyjnego i nauk o administracji.

*dr hab. Mateusz Błachucki, prof. INP PAN
i dr hab. Lucyna Staniszevska
Warszawa–Poznań, maj 2023 r.*